

El fons documental de Salvador Llobet i Reverter

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2009

125

El fons documental de Salvador Llobet i Reverter és el fons personal més important que ha ingressat a l'Arxiu Municipal de Granollers, gràcies a les donacions que, entre els anys 2003 i 2006, van fer els seus quatre fills, Núria, Montserrat, Jaume i Joan. Al llarg del 2008 i el 2009, s'ha treballat per organitzar-lo i tractar-lo, i s'ha fet l'inventari, el catàleg, el quadre de classificació i la descripció de 77 caps de documents i 14.225 fotografies. Els més de 1.200 documents inventariats contenen una gran informació sobre els temes més diversos, sobretot relacionats amb la seva activitat acadèmica, des de la investigació, la docència a la Universitat o la divulgació de la història i la geografia de Granollers. Amb aquest article volem donar a conèixer el treball realitzat i convidar tothom a consultar el fons.

Breu biografia

Salvador Llobet va néixer a Granollers l'any 1908. Fill d'una família de pagesos, va haver de deixar d'estudiar massa d'hora per ajudar la família en les feines del camp, i més endavant va ser guixaire. Ben aviat, però, començà a interessar-se per tot allò que tenia a veure amb la geografia, gràcies sobretot a la creació de l'Agrupació Excursionista de Granollers, l'any 1928, de la qual va ser soci fundador, i gràcies també a la seva estada a París, entre 1930 i 1931.

Aquesta motivació el va dur a acabar el batxillerat l'any 1935, a l'edat de 27 anys, mentre treballava d'administratiu a l'Institut Col·legi de Segon Ensenyament de Granollers, on més endavant seria professor. Amistats com Alexandre Pinyol o Pau Vila el van empènyer cap als estudis reglats i la recerca geogràfica. Es llicencià en Lletres, especialitat de Geografia, a la Universitat de Saragossa l'any 1940.

Amb el doctorat a la Universitat de Madrid amb la tesi *El medio y la vida en el Montseny* (1944) s'inaugura una nova etapa en la

vida del geògraf, coneix personatges significatius, com ara Pierre Deffontaines i Lluís Solé i Sabarís, i l'any 1946 funda l'editorial Alpina. A la dècada dels anys 1950 entra com a professor auxiliar a la Universitat de Barcelona i alhora com a investigador a l'Institut Juan Sebastian Elcano del CSIC.

126 A causa de la seva situació laboral, Salvador Llobet va col·laborar amb molts projectes, des del vessant més científic fins al més divulgatiu, com per exemple la secció «Nuestra amiga la tierra», de la revista *Destino*, amb la qual va col·laborar entre els anys 1952 i 1962.

Documents

Salvador Llobet va ser un dels membres impulsors del Centre d'Estudis de l'Associació Cultural de Granollers. El Dr. Llobet figura com a soci numerari núm. 1. En obrir-se les sessions públiques del Centre, el dia 14 de novembre de 1952, hi va pronunciar la primera ponència, amb el títol «De geografia agrària a la comarca del Maresme», i va participar activament en les activitats del centre al llarg dels anys.

A les acaballes dels anys 1960 es va crear el Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona, al qual es va incorporar amb dedicació exclusiva fins a la seva jubilació, l'any 1978. Ja jubilat, entre els anys 1980 i 1986, va ser president de la Societat Catalana de Geografia, i també va participar en l'organització del Primer Congrés Català de Geografia, celebrat el 1991, el mateix any en què morí. Dos anys abans havia estat nomenat Fill Predilecte de Granollers.¹

La donació del fons

L'any 2003 hi ha la primera donació de documents, que correspon a unes 1.100 fotografies en suport paper; el 2004 i 2005 n'ingressen més, fins que el 2006, després de diverses converses, els germans acorden donar a la corporació el gruix de documents

¹ Sobre la biografia de Salvador Llobet, vegeu Ajuntament de Granollers (1989): *Salvador Llobet, fill predilecte*. Granollers, així com el dossier que li dedicà la revista *Lauro*, núm. 3 l'any 1992, i també: Antonio Gómez Ortiz (1992): «El doctor Llobet: mestre i investigador», *Lauro*, 4, pàg. 63-65; Francesc Roma i Casanovas (1999): «Salvador Llobet, la geografia com a passió», *Lauro*, 17, pàg. 43-54; Francesc Roma i Casanovas (2000): *Salvador Llobet i Reverter: la geografia entre ciència i passió*, Barcelona, Societat Catalana de Geografia, Institut d'Estudis Catalans.

de treball aplegats pel seu pare i conservats a l'habitatge familiar. L'ingrés del fons Salvador Llobet i Reverter es va formalitzar com a donació dels seus fills, Núria, Montserrat, Jaume i Joan, el 24 d'abril de 2007 amb la signatura del contracte de donació amb l'alcalde Josep Mayoral i Antigas. A la tardor de 2009 es produí una darrera donació, i no es descarta que n'hi pugui haver més.

Els documents, fins llavors, sempre havien estat a casa de la família Llobet, distribuïts entre el despatx del geògraf i el soterrani de la casa. Nosaltres els vàrem trobar guardats dins uns armaris metàl·lics, en un bon estat de conservació i força ordenats. Llobet ho va agrupar segons les temàtiques, en el cas de les investigacions, o dels apunts realitzats. En la majoria de casos trobem els originals dels seus articles, juntament amb la documentació complementària que li va servir d'ajuda per a la investigació, com poden ser apunts o reculls de premsa.

Els documents

L'abast cronològic del fons s'estén des de la dècada dels anys 1920 fins al 1991, any en què Llobet mor. Cal destacar, però, la presència d'un pergami del 1420 de procedència desconeguda, i de documents recollits per ell i anteriors a aquelles dates. La cronologia extrema del fons va des del 10 de juliol de 1420 fins al 23 de gener de 1992. Els primers documents fets per ell són les llibretes escolars de 1914; d'entre els darrers, destaca el discurs que va fer en l'acte del seu nomenament de Fill Predilecte de Granollers. Tanmateix, la primera foto d'aquest fons és d'un aiguat al Vallès Occidental, de 1913, i la darrera és d'Egipte, de 1989.

El fons està compost per:

8 metres de documentació en suport paper (manuscrit i mecanografiat)

1 pergami de l'any 1420 de procedència desconeguda

0,5 m de plànols

14.225 imatges, en diferents suports: 4.396 fotografies en paper, 3.824 diapositives, 2.843 negatius en polièster, 4 plaques de vidre i 3.158 postals

També forma part de la donació el fons bibliogràfic (aproximadament 6 metres).

Cada tipus de document té un valor especial i ha estat tractat segons les seves característiques i per professionals expertes. Del treball amb els documents en suport paper, se n'ha encarregat Maria Guàrdia Estrada.

Els documents que componen el fons són el reflex de la personalitat del geògraf, i ens donen moltes pistes de la seva manera de treballar, en qualsevol de les seves facetes professionals, ja sigui des del vessant d'investigador o del de professor.

El fons està format bàsicament pels materials de treball utilitzats en els seus estudis geogràfics, així com esborranys de les seves obres principals, reculls de documentació secundària o articles de col·legues. També hi trobem correspondència dels seus principals col·laboradors, apunts de conferències o classes, i treballs dels seus alumnes de la Universitat de Barcelona.

La part principal de la documentació correspon a la seva activitat acadèmica; hi ha molts apunts i cal destacar que s'hi troben molts esborranys i articles originals d'obres publicades, com per exemple, «Les terrasses del Ter a les Guilleries», «El periglaciari en una comarca prepirenaica», «Dépôts periglaciaires dans le massif du Montseny», «El límite septentrional de la vid y el olivo en Cataluña», «La geografía agraria del Maresme», «Alella y su vino», «La casa rural», «La energía eléctrica en España», «Los viajes de Francisco de Zamora en Cataluña en el siglo XVIII» o «La industria téxtil en Granollers», entre d'altres.

Entre la documentació del fons hi ha també moltes referències a la seva època docent, sobretot a la Universitat de Barcelona. Hi podem trobar, per exemple, els apunts que feia servir per preparar les classes, els programes de les assignatures o els treballs dels alumnes.

La reputació del doctor Llobet el va portar a col·laborar en nombroses conferències, presentacions de publicacions o col·laboracions amb mitjans de comunicació. D'aquesta etapa podem destacar el seu pas per la revista *Destino*, on va col·laborar a la secció «Nuestra amiga la tierra». Al seu fons podem trobar molts esborranys d'articles, o bé els apunts i fins i tot tots els retalls de la secció, tots ordenats cronològicament.

De la documentació es desprèn l'actitud del geògraf davant les seves inquietuds, a banda de la seva passió per la geografia, sobre Granollers i el Vallès, ja sigui des del punt de vista històric, sobre demografia o el patrimoni.

Entre la documentació més rellevant podem destacar uns sobres ordenats segons temàtiques relacionades amb Granollers, com pot ser el mercat o els serveis municipals. A l'interior hi ha unes fitxes manuscrites extretes directament de fonts primàries, com pot ser el Llibre de Privilegis de Granollers, o els llibres del Clavari. Originàriament els sobres es trobaven dins una capsula d'havans, i els hem hagut de separar per aplicar-los mesures de conservació, però és un exemple clar de la riquesa del fons Salvador Llobet. També cal destacar el recull de documents singulars, com per exemple un pergami del 1420, un edicte de Ferran VII o un contracte d'arrendament.

Malgrat l'extensa documentació de caràcter professional, també hi ha documentació de caràcter personal, sobretot molta correspondència relacionada amb els seus col·legues i amics, records de família, documentació referent a la seva estada a París o relats literaris.

La temàtica de les fotografies està estretament vinculada amb l'activitat professional del Dr. Llobet: la geografia. Per això les podem emmarcar bàsicament en un àmbit geogràfic, encara que també n'hi ha de relacionades amb l'arquitectura o les arts plàstiques, però sempre amb un caràcter educatiu i didàctic. Les fotografies d'àmbit geogràfic es poden classificar per pobles, municipis, comarques, províncies i països. Per la seva proximitat podem destacar les fotografies que estan relacionades amb el Parc Natural del Montseny i que constitueixen una sèrie molt interessant; algunes d'aquestes fotografies es publiquen en el llibre *El medi i la vida al Montseny*.

De llibres, n'hi ha més de 6 metres, sobretot a l'entorn de la geografia, encara que també hi trobem llibres i revistes relacionats amb l'economia, la demografia o la història. Hem de dir que, de comú acord amb la família i el director del Museu de Ciències Naturals, La Tela, passaran a la biblioteca del futur Museu, però mentre les obres no s'acabin, es custodien al dipòsit de l'AMGr, i resten pendents de catalogació.

L'organització i el contingut del fons

S'ha seguit el criteri del Dr. Llobet per tal de classificar la documentació. En general, els documents en suport paper segueixen un ordre lògic, segons les obres o la investigació que duia a terme; Llobet aprofitava tota mena de sobres, fulls de calendari o papers reciclats per fer carpetilles, capsas d'havans o de camises... per classificar i mantenir en ordre els seus papers.

Amb les fotografies feia igual, les guardava dins de sobres reciclats i les agrupava per temes de treball. La majoria de positius porten al darrere una informació valuosa, com ara la data de realització, una descripció del que s'hi veu i l'autor de la fotografia. La majoria són fetes per Salvador Llobet, però també en aquest fons fotogràfic hi ha imatges fetes per amics i companys, com ara J. Canal, J. Carbó, P. Deffontaines, J. Font Falgàs, P. Fort Bartrés, J. Llach, V. Ramoneda i molts altres. Les que són fetes per ell gairebé totes duen un número d'ordre que es correspon amb el negatiu original. Els negatius, la majoria dels quals en format 7x11 cm i d'altres de 35mm, també estaven en sobres individuals i portaven el mateix codi que els positius.

Les diapositives que conformen aquest fons també són fetes per ell o per col·legues seus, però també hi ha sèries de diapositives que corresponen a col·leccions didàctiques i que ajudaven el Dr. Llobet a l'hora d'impartir les seves classes universitàries.

La intervenció arxivística suposa posar a disposició dels usuaris diferents instruments de descripció: la descripció del fons, el quadre de classificació, l'inventari i el catàleg dels documents. Els instruments de descripció ens ajuden a saber amb exactitud què tenim i on ho tenim.

La descripció del fons ens dona una visió global dels documents que hi ha i com han estat tractats, i també ens informa del lloc i de les condicions de consulta. L'inventari és la descripció de les unitats d'instal·lació, normalment capsas, i el catàleg és el detall de cadascun dels documents que contenen aquestes capsas.

El quadre de classificació és la manera com, segons la seva funció, s'han organitzat els documents, i ens ajuda a centrar-nos més ràpidament en els documents que són objecte de la recerca. La

cronologia extrema de cada apartat i el volum complementaran aquesta informació.

Respecte als documents fotogràfics, s'ha elaborat un quadre de classificació propi i un catàleg general específic que inclou diferents camps: un codi temàtic, descripció, lloc, suport, tipus d'imatge, nombre de fotos, data, topogràfic, codi Llobet, autor i notes. Aquest catàleg permet tenir una relació de les fotografies per unitat de document simple i permet presentar un catàleg per ordre cronològic i un altre per ordre del quadre de classificació.

També s'ha tingut cura d'instal·lar els documents en materials adequats que ajudin a conservar-los en bones condicions; això és molt important, sobretot pel que fa a les imatges, cada una de les quals està instal·lada dins d'una bossa de polièster, i aquestes bosses dins de caixes de cartró de ph neutre. Les imatges estan separades segons els diferents suports: hi ha 9 caixes per als positius, 8 per a les diapositives, 4 per als negatius plàstics, 3 per a les postals i 1 per a les plaques de vidre. I tot plegat instal·lat en un espai on es controla la humitat i la temperatura perquè sigui constant i no hi hagi oscil·lacions que deteriorin el bon estat de conservació en què es troba tot el conjunt fotogràfic.

La classificació

A continuació, presentem el quadre de classificació dels documents i el quadre per a les imatges. La classificació dels documents s'ha estructurat segons la seva funció i s'ha dividit en cinc seccions. En primer lloc, la seva activitat personal, on podem trobar tot el que fa referència a records personals. En segon lloc, tota la documentació que fa referència a les relacions externes, com pot ser la correspondència o les invitacions i recordatoris de celebracions. La secció tercera és la més extensa i fa referència a la seva activitat acadèmica; l'ocupen un total de 814 unitats documentals, i a causa del volum s'ha subdividit en quatre apartats, segons la funció dels documents. En la majoria de casos, s'ajusten a treballs que va publicar, encara que en altres casos, simplement són el reflex d'una inquietud, sobretot de caràcter geogràfic, i també històric i local. En tercer lloc, trobem la documentació que fa referència a les nombroses col·laboracions en mitjans de comunicació, conferències o presentacions de llibres. La secció número 4 és la

que fa referència a aquella documentació que Llobet va recopilar i conservar per la seva singularitat. Sobretot podem destacar un pergami de 1420 en perfecte estat de conservació, calendaris religiosos, formularis de correus buits o un passaport. Per acabar, hi ha el fons bibliogràfic, on podem trobar publicacions seriades i no seriades que s'han classificat mentre s'espera traspasar-lo al nou edifici del Museu de La Tela.

Quadre de classificació dels documents:

01. ACTIVITAT PERSONAL

- 1.1. Documentació personal i quaderns de joventut
- 1.2. Reconeixements

02. RELACIONS EXTERNES

- 2.1. Correspondència rebuda
- 2.2. Recordatoris, nades i invitacions

03. ACTIVITAT ACADÈMICA

- 3.1. Articles i treballs. Apunts, esborranys i originals
 - 3.1.1. Aspectes geogràfics de Catalunya
 - 3.1.2. Aspectes geogràfics d'Espanya
 - 3.1.3. Aspectes geogràfics d'arreu del món
 - 3.1.4. Geografia física
 - 3.1.5. Història
 - 3.1.6. Geografia agrària
- 3.2. Activitat docent
 - 3.2.1. Accés a la Universitat
 - 3.2.2. Facultat de Geografia de la Universitat de Barcelona
- 3.3. Col·laboracions
 - 3.3.1. «Nuestra amiga la Tierra», revista *Destino*
 - 3.3.2. Informes, cursos i presentacions
- 3.4. Referències bibliogràfiques

04. COL·LECCIONS

- 4.1. Reculls de premsa
- 4.2. Recull de documents
- 4.3. Mapes i plànols

Quadre de classificació de les fotografies:

01. ACTIVITAT PERSONAL

- 1.1. Retrats personals
- 1.2. Reconeixements

02. ACTIVITAT ACADÈMICA

- 2.1. Geografia física
 - 2.1.1. Parc Natural del Montseny
 - 2.1.2. Pirineus i prepirineus
 - 2.1.3. Catalunya comarques
 - 2.1.4. Espanya i altres països
- 2.2. Geografia agrària
 - 2.2.1. Catalunya
 - 2.2.2. Espanya i altres països
- 2.3. Arquitectura i arts plàstiques
 - 2.3.1. Catalunya
 - 2.3.2. Espanya i altres països
- 2.4. Població
 - 2.4.1. Catalunya
 - 2.4.2. Espanya i altres països
- 2.5. Conferències, reunions i excursions

Les fotografies s'han classificat en dues seccions: una de més personal i una altra de més acadèmica. A la primera trobem alguns retrats seus i reconeixements a la seva personalitat, com ara la distinció de Fill Predilecte de la ciutat de Granollers.

La segona secció aplega totes les fotografies que estan vinculades a l'àmbit més acadèmic i que Salvador Llobet o altres fotògrafs aficionats van fer en les nombroses sortides realitzades arreu, amb la finalitat de retratar el territori. Aquesta secció està dividida en cinc subseccions, la primera de les quals, i la més extensa quant a volum d'imatges, fa referència a la geografia física. Entre les fotografies de muntanyes, destaquen les del massís del Montseny o les dels Pirineus, amb tot un apartat dedicat a Andorra i els Prepirineus, i també d'altres espais de Catalunya. Destaquen també aspectes com el periglaciari i el glaciari.

En l'apartat de geografia agrària, s'han inclòs aquelles imatges que fan referència als conreus agrícoles i també a l'activitat ramadera. En seria un exemple el conreu de flors a la comarca del Maresme.

Un altre apartat està dedicat a l'arquitectura, i aplegaria totes les fotografies que tenen a veure amb l'aspecte constructiu i tipus d'habitatges, com ara masies, cases de poble, edificis religiosos, edificis del patrimoni arquitectònic, i altres aspectes de caràcter més plàstic: imatgeria religiosa, retaules, pintures, etc.

Una altra subsecció inclou les fotografies que descriuen aspectes de la vida quotidiana de la població: la vestimenta, els treballs, el mercat, els actes més lúdics, etc. Finalment, la darrera subsecció inclou imatges de reunions, conferències i sortides amb alumnes.

La descripció del fons, el quadre de classificació complet i el catàleg de documents es poden consultar a través de la pàgina web municipal www.granollers.cat. Us convidem a consultar-lo.

Maria Guàrdia Estrada
Carme Pérez Martín
Roser Rodríguez Baches
Arxiu Municipal de Granollers